SUSTEREN

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Bodemgesteldheid

3. Grondgebruik
   - 3.1 Agrarisch
   - 3.2 Niet-agrarisch

4. Infrastructuur
   - 4.1 Wegen
   - 4.2 Waterlopen
   - 4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

5. De gemeente Susteren
   - 5.1 Susteren
   - 5.2 Dieteren
   - 5.3 Roosteren
   - 5.4 Nieuwstadt

6. Conclusies

Literatuurlijst

Kaartmateriaal

Gemeentebeschrijving Susteren

1. Inleiding

1.1 Gemeente Susteren
p.a. Raadhuisplein 1
6114 JH Susteren
Provincie Limburg
Inventarisatiegebied Midden-Limburg
Aantal inwoners: 12.864 (16-5-1988)
Oppervlakte: 30,34 km2
Onderdelen: Baakhoven, Dieteren,Gebroek,Heide, Illikhoven, Kokkelert, Nieuwstadt, Oevereind, Oud-Roosteren, Roosteren, Susteren, Visserweert.

1.2 De gemeente Susteren, deel uitmakend van het inventarisatiegebied Midden-Limburg, grenst aan de noordzijde aan de gemeenten Ohé en Laak en Echt. De oostgrens wordt gevormd door de rijksgrens Nederland-Duitsland. Aan de zuidzijde liggen de gemeenten Born en Sittard. De westelijke begrenzing valt samen met de rijksgrens Nederland-België, die wordt gevormd door de rivier de Maas.

Het grondgebied van de huidige gemeente Susteren was rond 1850 verdeeld over drie gemeenten. De gemeente Susteren bevatte de kernen Susteren, Dieteren, Baakhoven, Gebroek, Heide en Veurt. De gemeente Nieuwstadt, zuidelijk van Susteren, bestond uit de kern Nieuwstadt. Aan de oostzijde van Susteren lag de gemeente Roosteren met de kernen Roosteren, Oud-Roosteren, Oevereind, Maasheuvel, Kokkelert, Visserweert en Illikhoven.
In 1935 waren in deze situatie geen veranderingen opgetreden. Nieuwstadt en Roosteren verloren in 1982, na inlijving bij de gemeente Susteren, hun status van zelfstandige gemeente.

2. Bodemgesteldheid

2.1 Het grondgebied van de huidige gemeente Susteren kan gerekend worden tot de overgangszone tussen Zuid- en Midden-Limburg, gelegen aan de oostzijde van de Maas. Dit komt ondermeer tot uiting in de verscheidenheid van de binnen de gemeente voorkomende bodemsoorten.
De Zuid-Limburgse löss loopt nog juist tot Susteren door. Langs de Maas en langs de rivieren en beken, die de gemeente doorstromen, bestaat de bodem uit rivierklei. Zand- en zavelgronden worden aangetroffen in het noordelijk en het oostelijk deel van de gemeente.
Het gebied kan gekenschetst worden als een zwak golvend terrassenlandschap.

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch

Het voorkomen van enkele verschillende bodemsoorten binnen de gemeente Susteren had, en heeft nog steeds, duidelijke invloed op het grondgebruik.
De vochtige stroken langs de oevers van de Maas, waarin de dorpen ten westen van het Julianakanaal gesitueerd zijn, en het grondgebied langs de beken en rivieren, bedekt met rivierklei, werden vanouds gebruikt als weiland. In de stroomgebieden van de beken werden deze weilanden afgewisseld met boomgaarden en lichte bebossing.
Rond 1850 was een groot deel van de bodem in gebruik als akkerland waarop het gemengde bedrijfstype overheerste. De bouwgrond werd voornamelijk gebruikt voor de teelt van rogge, gerst en boekweit.
Het oostelijk deel en de noordoosthoek van de gemeente hadden een afwijkend karakter, waardoor gebruik voor landbouw rond 1850 vrijwel onmogelijk was. Oostelijk en zuidoostelijk van de kern Susteren bestond de begroeiing voornamelijk uit uitgestrekte bosgebieden, het IJzerenbosch en het Neerveld genaamd. In de richting van de Nederlands-Duitse grens namen moerassen en broekgronden het grootste deel van de bodem in beslag. Aan de westkant werd dit broekgebied begrensd door de kern Heide, een uitloper van de kern Susteren.
Een kleiner moerasgebied bevond zich ten noorden van het dorp Dieteren, in feite op de grens tussen de huidige gemeenten Susteren en Born. Het betrof een moerassig, laaggelegen, terrein waarop vooral wilgen, elzen en populieren werden aangeplant. Het wilgeteenhout werd destijds gebruikt bij de fabrikage van manden en korven.
Een deel van de woeste gronden werd nog relatief laat ontgonnen. In de jaren tussen 1847 en 1870 boekte de gemeente Susteren een aanwinst aan bouwland door de ontginning van deze woeste gronden en schaapsweiden.

In de periode 1850-1940 deden zich, wat betreft het agrarisch bodemgebruik, weinig veranderingen voor binnen de gemeente. Weide- en akkerland, waarop voornamelijk het gemengde bedrijf werd beoefend, bleven de belangrijkste elementen. Een deel van de broeklanden werd in cultuur gebracht en in bouw- en weiland veranderd.
Na de tweede wereldoorlog werden de agrarische activiteiten iets minder belangrijk, zodat een deel van de bodem voor andere doeleinden in gebruik werd genomen. Enkele buitengebieden binnen de huidige gemeente Susteren maakten, na 1945, deel uit van de grootscheepse ruilverkaveling "Land van Swentibold". Met name de gebieden rond de kernen Susteren en Nieuwstadt waren bij deze herverkaveling betrokken. Grondige veranderingen in het cultuurlandschap, zoals dat vanouds ontstaan was, waren het gevolg.Kenmerkend zijn een sterk veranderde percelering,verdwenen randbegroeingen en veranderingen in het wegenstelsel.

3.2 Niet-agrarisch

Tussen 1850 en 1940 verdiende het grootste deel van de inwoners van de huidige gemeente Susteren zijn brood in de agrarische sector. Desalniettemin moet gewezen worden op enkele niet-agrarische activiteiten, die een nauwe samenhang vertoonden met de bodemgesteldheid binnen de gemeente.
Zoals al eerder is opgemerkt, groeide in de vochtige gebieden het wilgeteenhout. Deze houtsoort was uitermate geschikt voor de fabrikage van manden en korven.
Van groter belang was de grofkeramische industrie, een bekend verschijnsel in de gebieden langs de Maas. Op een kaartje van de gemeente Susteren, vervaardigd rond 1865, is ten zuiden van het dorp Susteren een pannenbakkerij aangeduid. Blijkens de topografische kaart van 1935 was de keramische sector inmiddels gegroeid. De pannenbakkerij zuidelijk van Susteren bestond niet meer. Tussen Susteren en Dieteren, langs de Rode Beek, had zich inmiddels de Steenfabriek St. Joseph gevestigd. Noordoostelijk van de kern Dieteren, langs de Vloedgraaf en dicht bij de spoorlijn Maastricht-Roermond, lag de Dakpannenfabriek Excelsior. Duidelijk zichtbaar zijn de plassen die door de afgraving van leem in de directe nabijheid van de fabrieken ontstonden.
In de kern Susteren werden bovendien activiteiten op het gebied van de handel ontplooid in de vorm van regelmatig plaatsvindende veemarkten.

4. Infrastructuur

4.1 Wegen

Het wegennet binnen de huidige gemeente Susteren bestond rond 1850 grotendeels uit primitieve, doorgaans onverharde verbindingen tussen de verscheidene kernen. Het gebied kende slechts twee verharde wegen die de dorpen verbonden met de streken buiten de gemeentegrenzen.
De weg van Maastricht naar Roermond doorkruiste de toenmalige gemeenten Nieuwstadt en Susteren van noord naar zuid. Langs deze weg werd rond 1850, zuidelijk van de kern Susteren, tol geheven. Een aftakking van deze weg was eveneens verhard. Deze aftakking ontstond ten noorden van de kern Susteren en liep vervolgens in westelijke richting, door de toenmalige gemeente Roosteren, tot aan de rijksgrens Nederland-België.

Veranderingen in de periode 1850-1940 hadden voornamelijk de vorm van verbeteringen in het bestaande wegennet. Belangrijke nieuwe wegen werden niet aangelegd. Na 1945 werd de aansluiting van de gemeente Susteren met het omliggende gebied verbeterd door de aanleg van de E9. Deze weg doorkruist de gemeente, westelijk van de kernen Susteren en Dieteren, van zuid naar noord en loopt grotendeels langs het Julianakanaal.

4.2 Waterlopen

De westelijke grens van de gemeente Susteren wordt gevormd door de rivier de Maas. Daarnaast wordt de gemeente door enkele beken en rivieren doorstroomd, voornamelijk in noord-zuid richting. De belangrijkste stromen zijn de Groenbeek, die ten zuiden van Oud-Roosteren Vloedbeek wordt genoemd, de Geleenbeek, de Rode Beek en de Middelgraaf. Deze laatstgenoemde rivier vormt gedeeltelijk de noordelijke begrenzing van de gemeente. Elke beek heeft op haar beurt weer enkele aftakkingen.
De natuurlijke waterlopen met hun geringe verloop hebben in de loop der tijd nogal wat veranderingen ondergaan. Vanouds klaagden de inwoners van de diverse dorpen regelmatig over overstromingen. In het begin van de twintigste eeuw werd de toestand, door het afvalwater van de mijnen en door het rioolwater, nog slechter. Om dit probleem op te lossen werd een aantal beken dusdanig veranderd dat ze een grotere waterafvoer konden verwerken, de zogenaamde "normalisatie".
Een belangrijke rivier binnen de gemeente Susteren is de Vloedbeek, een aftakking van de Maas, die westelijk van Dieteren de gemeente binnen stroomt en haar weg in zuidelijke richting langs de kernen Susteren en Nieuwstadt vervolgt. Vloedgraven ontstonden in de eerste fase van de negentiende eeuwse ontginningen als sloten, waardoor regenwater naar de beken kon worden afgevoerd. Gewoonlijk waren ze kort en slechts van locaal belang. De Vloedbeek bij Susteren vormde echter een uitzondering. Deze wetering werd grotendeels gegraven ter verbetering van de afwatering in het gebied tussen de Rode Beek en de Geleenbeek. In de jaren dertig van de twintigste eeuw werd de Vloedbeek rechtgetrokken. De oorspronkelijke loop werd echter nauwelijks gewijzigd.

In de periode rond 1835 werden binnen het grondgebied van de huidige gemeente Susteren maar liefst zeventien stenen en zes houten bruggen aangetroffen.
Zuidelijk van Kokkelert bevond zich een veer over de Maas. Daarnaast bestond de verbinding Nederland-België bestond uit een gierpontveer bij Maaseik (België). In 1889 werd dit veer vervangen door een brug met dicht daarbij een grenskantoor.
De topografische kaart uit het jaar 1935 toont dat de belangrijkste verandering in de periode 1850-1940 de aanleg was van het Julianakanaal was. Dit kanaal werd in 1835 in gebruik genomen. Het kanaal doorsnijdt het westelijk deel van de gemeente van noord naar zuid. De kern Roosteren was nu via een brug over het Julianakanaal verbonden met het oostelijk deel van de gemeente. De schutsluizen die hier in het kanaal werden aangebracht functioneren door middel van klapdeuren, die op de bodem worden neergeslagen.
De veerverbinding ten zuiden van Kokkelert was inmiddels verdwenen.

4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

Het grondgebied van de huidige gemeente Susteren wordt ten westen van Nieuwstadt en ten oosten van Susteren, van zuid naar noord doorkruist door de spoorlijn Maastricht-Sittard-Roermond, aangelegd in de jaren 1865-1866. Binnen de gemeente bevond zich aanvankelijk slechts ten oosten van de kern Susteren een halte.
Rond 1935 was in deze situatie verandering gekomen. Inmiddels was ook bij de kern Nieuwstadt een station gebouwd. Oostelijk van Susteren werd een uitgestrekt rangeerterrein van de N.S. aangelegd. Tussen de kernen Susteren en Heide bouwde men een spoortunnel.

Door het noordwestelijk deel van de gemeente liep gedurende een aantal jaren de stoomtramlijn vanuit Roermond naar Maaseik (België). Deze verbinding, die in 1922 in gebruik werd genomen, liep vanuit Roermond langs de westzijde van Echt naar Roosteren en vervolgens naar Maaseik. In 1924 werd een lijn vanuit Roosteren naar Grevenbicht (gemeente Born) aangelegd. Haltes bevonden zich tussen de kernen Oud-Roosteren en Dieteren, bij de kruising van de tramlijn met de weg Roosteren-Dieteren, en dicht bij de grensovergang naar België.
Door de aanleg van het Julianakanaal moest de lijn verlegd en over het kanaal geleid worden.
In 1937 kwam een einde aan het personenverkeer via deze lijn.

5. De gemeente Susteren

5.1 Susteren

De kern Susteren is de belangrijkste vroeg-middeleeuwse nederzetting, die ontstond bij de Rode Beek. De naam "Susteren" is afgeleid van "Suestra", de oude naam van de Rode Beek. Tijdens de vroege middeleeuwen was Susteren, na Maastricht, het belangrijkste christelijk bolwerk.
Het stadje is een voorbeeld van een kern die, in een ongeveer ronde vorm, groeide rond een kloostercomplex. Dichtbij dit klooster stond een Romaanse kerk. Rond deze kerk werd een grote open vlakte gecreëerd. De gehele kern werd in de dertiende eeuw omgeven door een gracht en een aarden wal. Door de stad liep de Rode Beek, die ook de stadsgrachten voedde.

Rond 1835 telde de toenmalige gemeente Susteren 1711 inwoners. Naast de landbouw, van oudsher de belangrijkste bron van inkomsten, was enige industriële activiteit aanwezig in de vorm van watermolens.
In het jaar 1868 was het inwonertal van de gemeente gestegen tot 1995. De gemeentegrenzen hadden geen veranderingen ondergaan. De oude nederzettingsstructuur van de kern Susteren was eveneens bewaard gebleven. De compacte vorm van de bebouwing, ontstaan door de groei rond het klooster en door de omwalling, was nauwelijks gewijzigd. In noordoostelijke richting was enige lintbebouwing ontstaan langs de weg vanuit Susteren in de richting van de Nederlands-Duitse grens. Deze bebouwing vormde de twee gehuchten Veurt en Heide, beide gelegen in de directe nabijheid van de Rode Beek.
Westelijk van de kern Susteren lagen de gehuchten Baakhoven en Gebroek, twee zeer kleine agrarische nederzettingen langs de Molenbeek. Deze dorpjes bestonden rond 1850 uit niet meer dan enkele, langs interlokale wegen gelegen, panden. Baakhoven, op de topografische kaart uit 1935 Bakenhoven genoemd, en Gebroek veranderden in de periode 1850-1940 nauwelijks qua structuur en omvang.
Tussen 1850 en 1940 maakten de kernen binnen de toenmalige gemeente Susteren, waarvan de gemeentegrenzen rond 1935 identiek waren aan die rond 1850, een relatief geringe ontwikkeling en groei door. In 1899 bedroeg het inwonertal 2185, in 1909 was het gegroeid tot 2385.
De oude dorpskern van Susteren, gelegen binnen de omwalling, had rond 1940 zijn compacte vorm behouden. Groei en veranderingen hadden plaatsgevonden buiten de omwalling. Zo was bijvoorbeeld enige bebouwing ontstaan langs de belangrijkste wegen vanuit Susteren in noordelijke richting naar Dieteren en in zuidelijke richting naar Sittard.
De grootste groei was echter een gevolg van de in de jaren 1865-1866 oostelijk van Susteren aangelegde spoorlijn Maastricht-Roermond en het station Susteren. Hierdoor ontstond nieuwe bebouwing langs de wegen vanuit de vroegere lineaire nederzetting Veurt, die op de topografische kaart uit 1935 niet meer met name is genoemd, in de richting van de spoorlijn aan de oostzijde van de spoorlijn, onderging het dorpje Heide enige uitbreidingen. De lineaire structuur bleef echter gehandhaafd.

5.2 Dieteren

De tweede belangrijke kern binnen de in 1868 bestaande gemeentegrenzen van Susteren was het dorp Dieteren, tijdens de middeleeuwen ontstaan rond een mottekasteel. Rond 1850 bestond Dieteren uit bebouwing langs enkele wegen, die vanaf de Koppelberg in westelijke en noordwestelijke richting voerden. Daarnaast was, enigszins gescheiden van de dorpskern, bebouwing ontstaan tussen de Rode Beek en de verharde weg vanuit Roosteren naar Susteren.
De veranderingen in het dorp Dieteren waren in de periode 1850-1940 zeer gering en bestonden slechts uit verdichtingen binnen de bestaande bebouwing. Bovendien werden enkele panden gebouwd langs de weg van Dieteren naar Susteren.

5.3 Roosteren

De belangrijkste kern binnen de gemeente Roosteren, zoals die rond 1850 bestond, was het tegenwoordige Oud-Roosteren. Deze kern, gelegen bij de plaats waar de Rode Beek en de Geleenbeek samenvloeien, was het oorspronkelijke dorp Roosteren. De kern van het huidige Roosteren was het gehucht Scheiereynde, aan de rand van de Maasuiterwaarden. Scheiereynde werd in de loop der tijd steeds belangrijker, vooral nadat hier rond 1845 de nieuwe parochiekerk was gebouwd. Een sterke groei van de kern was het gevolg. Later nam Scheiereynde de naam Roosteren over.

De huidige kern Roosteren maakte rond 1850 deel uit van de gemeente Roosteren. In 1835 telde de gemeente 771 inwoners, in 1867 was dat aantal gegroeid tot 925.
Het dorp Roosteren is een typisch voorbeeld van een lineaire nederzetting, zoals die tijdens de middeleeuwen ontstonden in de uiterwaarden van de Maas en op de grenslijnen tussen laag en hoger gelegen gebieden. Een kaart, vervaardigd in het jaar 1867, toont dat de lineaire structuur van Roosteren onaangetast bewaard was gebleven. De kern bestond uit niet al te dichte bebouwing langs enkele noord-zuid gerichte interlokale wegen.
Het gehucht Oevereind werd gevormd door een noord-oostelijke voortzetting van deze lintbebouwing.
Ook Kokkelert bestond rond 1850 uit niet meer dan enige lintbebouwing westelijk van Roosteren, met name langs de verbindingsweg tussen de weg vanuit Roosteren naar de Nederlands-Belgische grens en de dijk langs de Maasoever.
De kern Oud-Roosteren had rond 1850 zijn centrale rol binnen de gemeente duidelijk verloren en bevatte slechts enige bebouwing langs een grotendeels parallel aan de Molenbeek lopende weg.
Het gehucht Visserweert, gelegen in de zuidpunt van de toenmalige gemeente Roosteren, bestond uit enkele panden, gesitueerd langs de oever van de Maas.

De kern Illikhoven, bestaande uit enkele panden langs een interlokale weg, behoorde rond 1850 tot de gemeente Born.

De veranderingen, die de kernen binnen de gemeente Roosteren doormaakten in de periode 1850-1940, waren relatief gering. In het jaar 1899 was het inwonertal gegroeid tot 961, in 1901 bedroeg het 991.
Het lineaire karakter van Roosteren was rond 1935 vrijwel

onveranderd bewaard gebleven. Enige nieuwe bebouwing was ontstaan langs de weg, die vanuit Roosteren naar de Nederlands-Belgische grens voerde. De toename van de bebouwing langs de weg vanuit Roosteren naar het in 1935 in gebruik genomen Julianakanaal was gering.
Opmerkelijk is het feit dat de gehuchten Kokkelert en Oevereind geen noemenswaardige veranderingen hadden ondergaan. Vastgroeien van deze gehuchten, via toename van de lintbebouwing, aan de kern Roosteren was achterwege gebleven.
Binnen de kern Visserweert had een geringe verdichting van de bebouwing binnen de bestaande structuur plaatsgevonden. De grenslijn tussen de toenmalige gemeenten Roosteren en Born liep rond 1935 door de kern Illikhoven. De lineaire structuur van deze nederzetting was onveranderd. Inmiddels had echter een duidelijke toename van de lintbebouwing plaatsgevonden.

5.4 Nieuwstadt

Rond 1850 lag binnen het grondgebied van de huidige gemeente Susteren als derde zelfstandige gemeente de gemeente Nieuwstadt, bestaande uit de kern Nieuwstadt.

De kern Nieuwstadt ontstond in de vroege middeleeuwen als nederzetting aan de Geleenbeek. In de dertiende eeuw vond de verandering van dorp tot stad plaats. In 1277 werd een omwalling rond de stad aangelegd. De vestingwerken werden echter al tegen het einde van de zestiende eeuw gesloopt. Alleen de poorten bleven behouden.
In de loop der eeuwen kende het stadje een opmerkelijke ontwikkeling. De kern groeide niet, hij werd zelfs kleiner. De Tranchotkaart uit 1810 toont een compacte kern met dichte bebouwing. Daardoorheen loopt een molenbeek. Duidelijk zichtbaar is, zuidwestelijk van de stad, de Geleenbeek. Deze stroom vormde gedeeltelijk de gracht rond de stad, die oorspronkelijk groter was. De omtrekken van de oorspronkelijke omwalling zijn nog te volgen. In het jaar 1835 telde de gemeente Nieuwstadt 733 inwoners. De "industriële" activiteit was beperkt tot twee watermolens.
In 1869 bedroeg het inwonertal van de gemeente Nieuwstadt 800. De kern was, sinds het begin van de negentiende eeuw, enigszins veranderd. De oorspronkelijke ronde vorm van de nederzetting was gewijzigd in een min of meer vierkante vorm. Dit was het gevolg van een verkleining. Aan noordwestelijke zijde was een deel van de bebouwing verdwenen en vervangen door weiland. Voor het overige was de structuur van de kern intact gebleven. Er was geen sprake van enige uitbreidingen, zelfs niet langs de diverse uitvalswegen of in de richting van de rond 1865 westelijk van de kern aangelegde spoorlijn vanuit Maastricht naar Roermond.
Nieuwstadt was in 1869 de enige kern binnen de gemeente. Verspreide bebouwing ontbrak vrijwel geheel.

Wat betreft de gemeente Nieuwstadt geldt eveneens dat ontwikkelingen in de periode 1850-1940 slechts op zeer beperkte schaal plaatsvonden. De gemeentegrenzen waren rond 1935 ongewijzigd. Het inwonertal bedroeg in 1899 819. In 1909 was het aantal inwoners gegroeid tot 863.
De structuur van de oude kern was rond 1935 vrijwel

ongewijzigd bewaard gebleven. Opmerkelijk is het feit dat de spoorlijn Maastricht-Roermond met het station Nieuwstadt slechts in zeer geringe mate een magneet- functie had vervuld. De ruimte tussen kern en spoorlijn was niet bebouwd en fungeerde rond 1935 nog steeds grotendeels als bouwland. Nieuwe bebouwing, wellicht als gevolg van de aanwezigheid van de spoorlijn, ontstond veeleer aan de westzijde van deze spoorverbinding, met name langs de weg van Susteren naar Sittard en langs de weg, die vanuit Nieuwstadt op zojuist genoemde weg aansloot.
Daarnaast werden enkele panden gebouwd langs de uitvalswegen vanuit Nieuwstadt naar Isenbruch (Duitsland) en Millen (Duitsland). Verspreide bebouwing kwam nauwelijks voor.

Enige aandacht dient tenslotte besteed te worden aan de ontwikkeling van de kernen binnen de gemeente Susteren na 1940, aangezien de grootste veranderingen en uitbreidingen toen pas hebben plaatsgevonden. De kern Susteren heeft in de periode na 1940 een aanzienlijke groei doorgemaakt. Recent kaartmateriaal toont dat het gebied tussen de oude kern en de spoorlijn nu geheel is opgevuld met bebouwing. Het dorp Heide is hierdoor, slechts onderbroken door de spoorlijn, vrijwel vastgegroeid aan Susteren. Daarnaast is nieuwe bebouwing ontstaan aan de noord- en zuidzijde van de oude kern.
Wat betreft de kern Dieteren kan slechts een verdichting binnen de bestaande nederzettingsstructuur geconstateerd worden. De gehuchten Baakhoven en Gebroek hebben geen noemenswaardige veranderingen ondergaan. Dit laatste geldt eveneens voor Oud Roosteren, waar nauwelijks sprake is van enige groei in de periode na 1940. Dit staat in tegenstelling tot de ontwikkeling van de kern Roosteren. Het lineaire karakter van deze nederzetting, rond 1935 nog duidelijk herkenbaar, is verloren gegaan. Nieuwe bebouwing is voornamelijk ontstaan tussen de oude hoofdader van Roosteren naar Dieteren en de voormalige tramlijn, en eveneens tussen de oude kern en het Julianakanaal. De gehuchten Kokkelert en Oevereind hebben nauwelijks veranderingen ondergaan. Wel zijn ze, door de groei van de kern Roosteren, in feite onderdelen van deze kern geworden. In het gehucht Visserweert is de bebouwing nauwelijks uitgebreid. Het dorp Illikhoven behoort nu geheel tot de gemeente Susteren. Hier is enige nieuwe bebouwing ontstaan in westelijke richting. Het dorp Nieuwstadt beleefde na 1940 aanzienlijke uitbreidingen, zodat de compacte, ronde vorm van de oude kern verloren ging. Nieuwe bebouwing ontstond vooral aan de oostzijde van de oude kern, in de richting van de Nederlands-Duitse grens. Daarnaast groeide de hoeveelheid bebouwing langs de wegen tussen de oude kern en de spoorlijn Maastricht-Roermond en langs de wegen aan de westzijde van deze spoorlijn.

Het spreekt welhaast vanzelf dat ook de sociaal-economische situatie binnen de gemeente Susteren na 1940 aan veranderingen onderhevig was. Voorheen had de gemeenschap een nadrukkelijk agrarisch karakter. Ook na 1940 bleef deze sector een belangrijke rol spelen. Daarnaast ontstonden voor de inwoners van de gemeente andere bronnen van inkomsten. Daarbij moet gedacht worden aan de industriële sector en dan met name aan de westelijk van Nieuwstadt gesitueerde auto-industrie. Bovendien

nam het aantal mensen, dat werkzaam was in een stedelijk centrum als Sittard, maar er de voorkeur aan gaf "buiten" te wonen, toe.

6. Conclusies

6.1 Ter afsluiting van de gemeentebeschrijving dienen naar aanleiding van het in de gemeente Susteren verrichtte veldwerk een aantal opmerkingen te worden gemaakt.

Op grond van de plaatselijke ontwikkelingen in de kern Susteren in het tijdvak 1850-1940, die samenhang vertonen met de verbeteringen van de infrastructuur in die periode, werd de kwalificatie gebied van de bijzondere waarde verleend aan de Stationsstraat (A), die de verbinding vormt tussen oude kern en spoorlijn. De kwalificatie is gebaseerd op de aanwezigheid van een vrijwel aaneengesloten bebouwing, aan beide zijden van de straat, uit het tijdvak 1850-1940.
Het predikaat gebied van bijzondere waarde werd eveneens verleend aan de Wilhelminalaan en de Marialaan (B). De bebouwing langs deze straten wordt gevormd door een complex van woonhuizen, waarschijnlijk in de jaren 1920 opgericht door een woningbouwvereniging of wellicht door de Nederlandse Spoorwegen. Het complex bestaat uit aaneengesloten gevelwanden, uitgevoerd in een sobere, traditioneel-ambachtelijke stijl. Binnen dit gebied van bijzondere waarde bevindt zich, aan het uiteinde van de Marialaan, de Rooms-Katholieke kerk O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen, in 1917 gebouwd naar een ontwerp van de architect C. Franssen.
Oostelijk van de spoorlijn bevindt zich het deel van de kern Susteren "Heide" genaamd. Hier is als gebied van bijzondere waarde aangewezen de woninggroep "Kavinksbos" (C). Het betreft een, op enige afstand van de kern gesitueerde, groep van dertig woonhuizen, op initiatief van de Nederlandse Spoorwegen in 1923 gebouwd voor spoorwegpersoneel.
Het vierde gebied van bijzondere waarde binnen de kern Susteren wordt gevormd door het spooremplacement en de daarop aanwezige oorspronkelijke bebouwing (D). Deze bebouwing bestaat uit twee blokken van telkens twee dienstwoningen onder één kap, een remise en diverse dienstgebouwen en seinhuisjes, gebouwd tussen 1910 en 1920. Het stationsgebouw is van recente datum.

6.2 Het grootste deel van de binnen de kern Susteren geïnventariseerde objecten kan gekenschetst worden als sober en traditioneel-ambachtelijk. De woonfunctie overheerst. Het agrarisch element speelt heden ten dage een ondergeschikte rol.

Speciale aandacht dient te worden besteed aan de St. Jozefschool, gelegen aan de Marialaan 13, 15. Dit door de architect Jos Wielders in 1921 onder de invloed van de Amsterdamse School ontworpen gebouw vormt een uitzondering op de traditionele bouwtrant in Susteren.

6.3 De overige kernen in de gemeente Susteren maakten in de periode 1850-1940 geen noemenswaardige ontwikkelingen door, die een weerslag hadden op de bebouwing van de dorpen. Vernieuwingen in het betreffende tijdvak hadden grotendeels de vorm van invullingen binnen de bestaande structuur.

In Nieuwstadt heeft de bebouwing heden ten dage overwegend een woonfunctie. In de kleinere dorpen en gehuchten overheerst

echter nog steeds het agrarische element.

Tot slot kan geconstateerd worden dat van de rond 1920 aangelegde tramlijnen tussen Roermond en Maaseik (België) en tussen Roosteren en Grevenbicht (gemeente Born) geen zichtbare sporen bewaard zijn gebleven. Op grond van de bevindingen na de inventarisatie binnen de gemeente Susteren in het tijdvak 1850-1940 kan gesteld worden dat wat betreft deze gemeente geen sprake kan zijn van stedebouwkundige ontwikkelingen van enig belang. Het aangeven van een stedebouwkundige typologie wordt dan ook niet relevant geacht.

Literatuurlijst

1. R. Dijksterhuis, Spoorwegtracering en stedebouw in Nederland. Historische analyse van een wisselwerking. De eerste eeuw 1840-1940, Delft 1984
2. Dorp en stad in Limburg, Zutphen 1981
3. Handboek der Geografie van Nederland, Deel VI, Zwolle 1959
4. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg, Maasbree 1981.
5. W.J.M. Leideritz, "De stoomtrams van Noord-Brabant en Limburg", in Trams en Tramlijnen, Rotterdam 1972
6. Lijst van Nederlandse gemeenten, 's-Gravenhage 1988
7. Dr. G.C.P. Linssen, Verandering en verschuiving, Industriële ontwikkeling naar bedrijfstak in Midden- en Noord-Limburg 1839-1914, Tilburg 1969
8. Ph. van der Maelen, Dictionnaire Géographique du Limbourg, Assen 1978
9. Drs. J.F.R. Philips, Drs. J.C.G.M. Janssen, Drs. Th.J.A.H. Claessens, Geschiedenis van de landbouw in Limburg 1750-1914, Assen 1965
10. J. Renes, De geschiedenis van het Zuid-Limburgse cultuurlandschap, Assen/Maastricht 1988
11. S. Schulpen, Susteren natuurgetrouw, Susteren 1977
12. Drs. A. Steegh, Kleine monumenten atlas van Nederland, Zutphen 1976
13. Streekplan Zuid-Limburg, 3 Dln. (S.L. 1978)

Kaartmateriaal

1. Kaarten uit J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg
   - Nieuwstadt 1869 1:37.500
   - Roosteren 1867 1:25.000
   - Susteren 1868 1:50.000

2. Topografische kaart nr. 752 Susteren 1935
   1:25.000
   Topografische kaart nr. 755 Sittard 1935
   1:25.000

3. Kaart gemeente Susteren 1982
   1:10.000

4. Kaart provincie Limburg, regio Midden-Limburg 1982
   1:50.000

Lijst van bij de gemeentebeschrijving gevoegde afbeeldingen

I	De huidige gemeente Susteren
II	De gemeente Nieuwstadt in 1869
III	De gemeente Roosteren in 1867
IV	De gemeente Susteren in 1868
V	Tranchotkaart gemeente Susteren
VI,VII	De gemeente Susteren rond 1935

d-Roosteren
Dieteren
Baakhoven
Susteren
Heide
Nieuwst

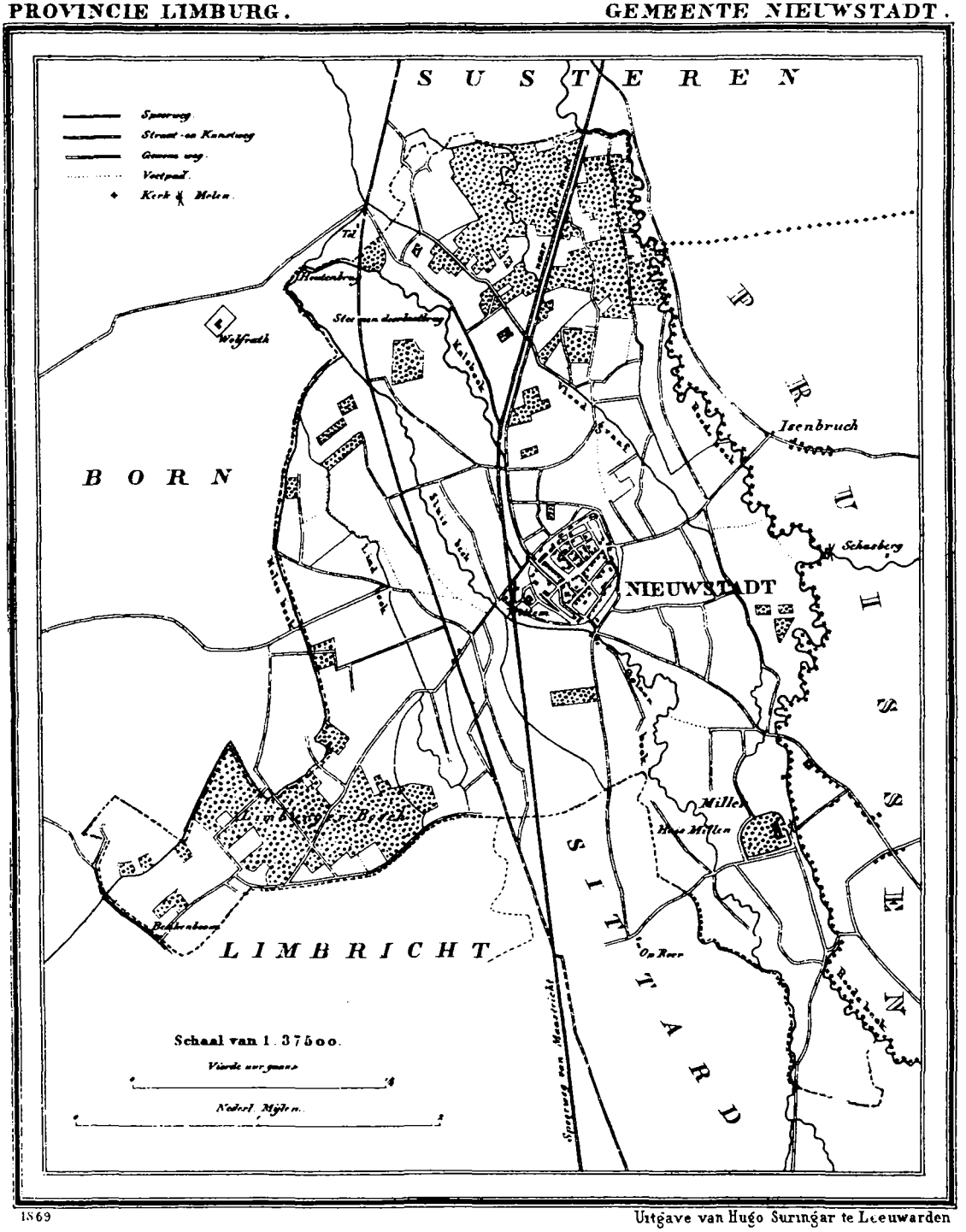

1869 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

869 Bunders, 800 Inwoners.

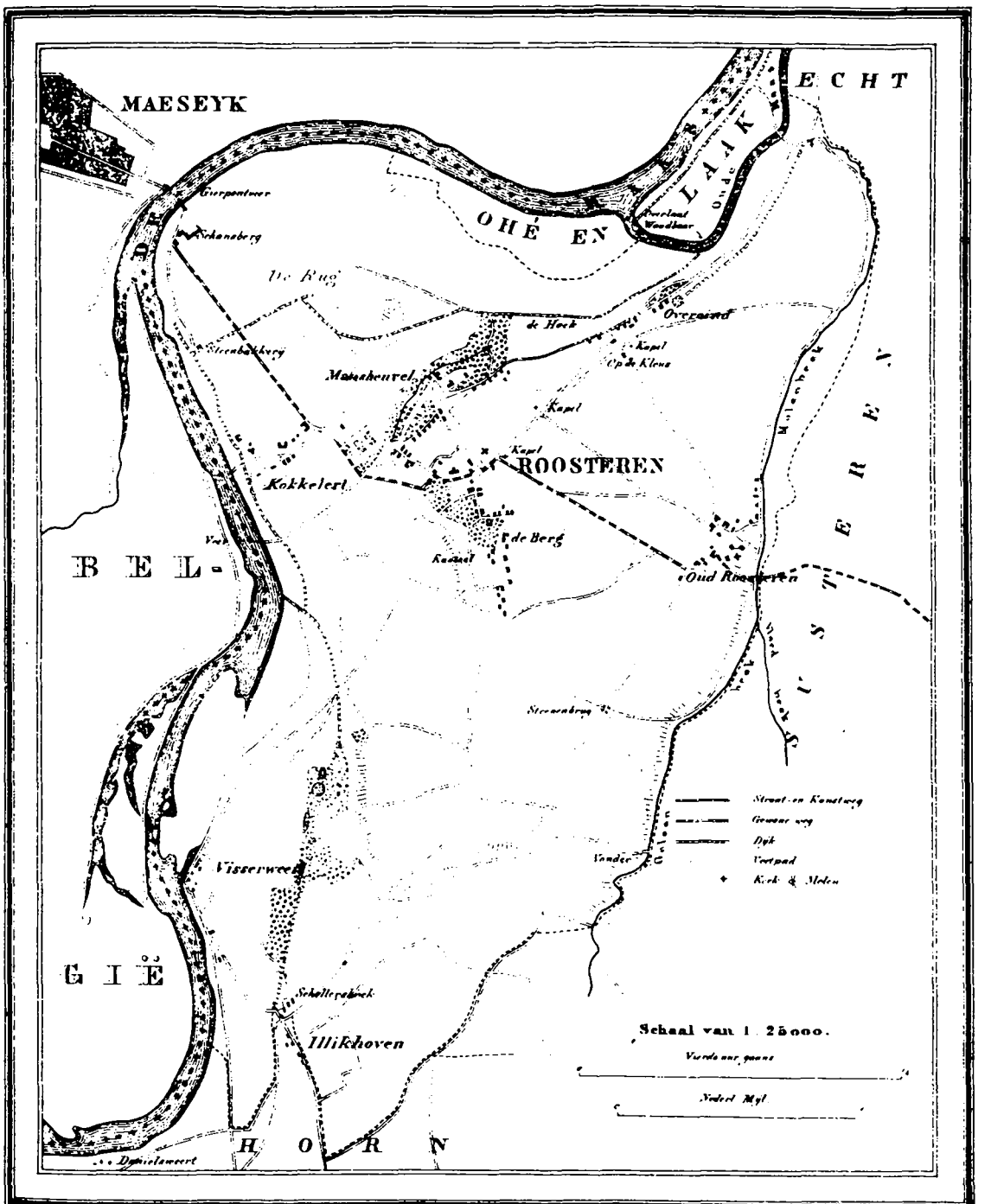

1867 Uitgave van Hugo Suriněar te Leeuwarden

770 Bunders, 925 Inwoners.

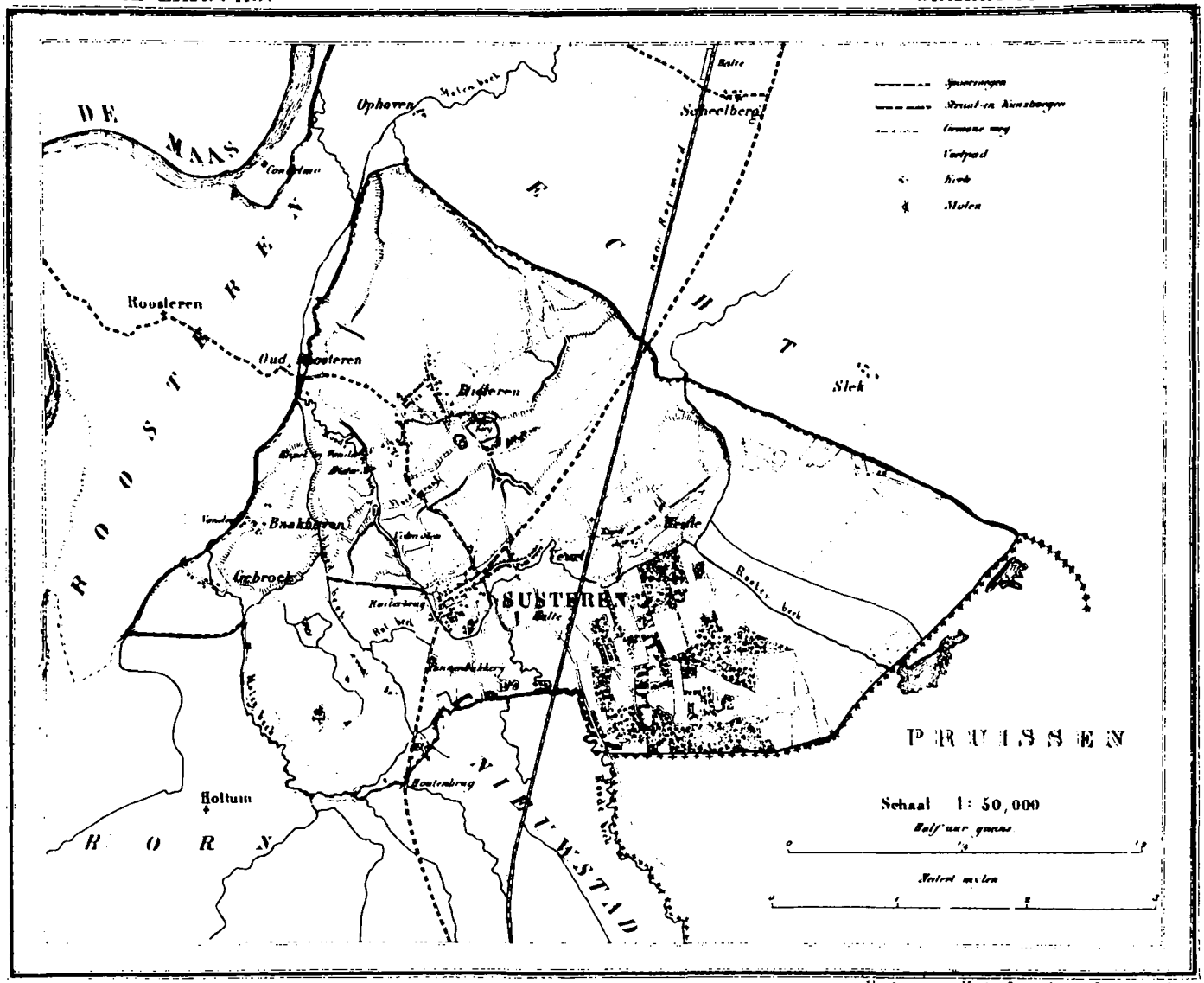

1868 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

1736 Runders 1095 Inwoners

Maasbrek
Aldenrijk
Schilberg
Opbroven
Gebroek
Geverend
Oud-Rekkeren
Rekkeren
Heide
Oakenhoven
Geleen
Urmond
Stepperen
St. Jacobs
Hoenderkamp
Stemmerbeek
Het Ende
Eelen
Opbroven
Ulikhoven
Gemeente
Born
Holtum
Hoolhem
Hoogtemeting verricht in 1923.

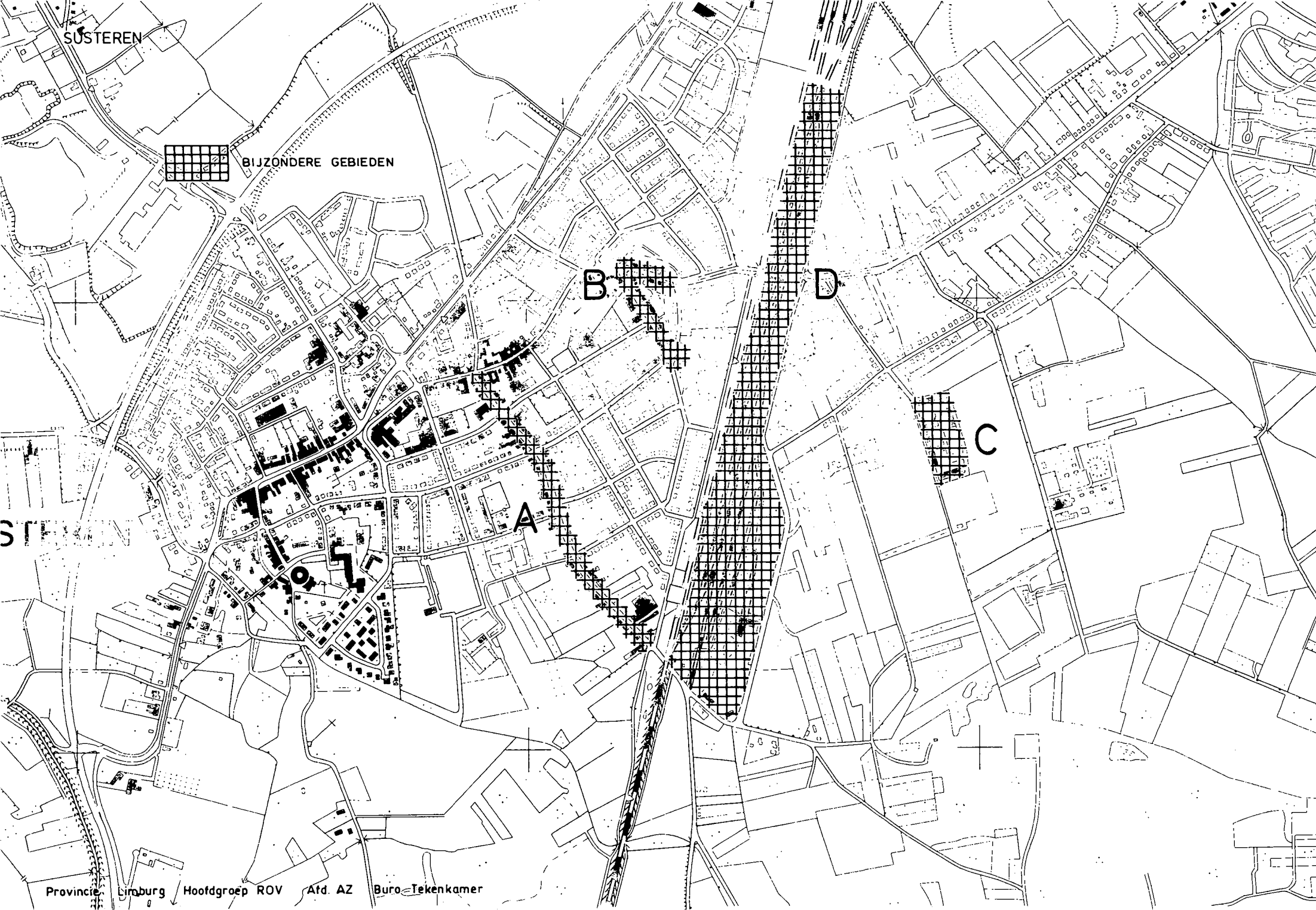
SUSTEREN
BIJZONDERE GEBIEDEN
A
B
C
D
Provincie Limburg / Hoofdgroep ROV Afd. AZ Buro Tekenkamer